

Návrh na zdokonalení systému sociálního pojištění OSVČ a zaměstnanců

Jana Fišerová

Bakalářská práce
2006

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na osoby samostatně výdělečně činné a zaměstnance v systému sociální pojištění. Porovnávám a analyzuji odvody sociálního pojištění a vyměřovací základ mezi zaměstnanci a OSVČ v roce 2006. Zastavuji se i nad reformou důchodového pojištění jednotlivých politických stran. V konečné fázi pak uvádím příklady výpočtu starobního důchodu u zaměstnanců i OSVČ, kterého dosáhnou díky platbě důchodového pojištění, které je součástí odvodů sociálního pojištění.

Klíčová slova – sociální pojištění, vyměřovací základ, důchodové pojištění, starobní důchod, zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné, nemocenské pojištění

Abstract

This essay discusses the matter of sole entrepreneurs in the framework of the Czech social security insurance system. It compares and analyses social insurance premium and assessment basis of sole entrepreneurs and of employees as regulated by the Czech law in 2006. It also mentions concepts of the reform of the Czech social security system as suggested by major political parties. At the end of the essay, examples of how pension retirement benefits are calculated from income of entrepreneurs and of employees based upon how much they paid on pension retirement premium, which is a part of social insurance premium.

Key words – social insurance, assesment basis, pension retirement insurance, pension retirement benefits, employees, sole entrepreneurs, nemocenské pojištění

Obsah

1 ÚVOD	7
2 SOCIÁLNÍ REFORMA	8
2.1 ZAVEDENÍ POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ.....	8
2.2 ZAMĚSTNANECKÉ PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ	10
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTAVENÍ OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH	12
3.1 KDO JE OSOBA SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÁ	13
3.2 POVINNOSTI OSVČ	14
3.3 ROZDĚLENÍ SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNOSTI	15
3.4 PODMÍNKY ÚČASTI OSVČ.....	16
3.4.1 Účast OSVČ na důchodovém pojištění.....	16
3.4.2 Účast OSVČ na nemocenském pojištění.....	17
3.5 POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	18
3.5.1 Pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	18
3.5.2 Pojistné na nemocenské pojištění.....	19
3.6 PŘEHLED O PŘÍJMECH A VÝDAJÍCH	19
3.7 STANOVENÍ VÝŠE DŮCHODU.....	20
3.7.1 Výpočtový základ, rozhodné období a vyměřovací základ.....	21
3.7.2 Osobní vyměřovací základ	21
3.7.3 Výše výpočtového základu.....	22
3.7.4 Procentní výměry důchodů.....	22
4 KOMPARACE S OSTATNÍMI ÚČASTNÍKY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ.....	24
4.1 POPLATNÍCI POJISTNÉHO	24
4.2 VYMĚŘOVACÍ ZÁKLAD	25
4.3 SAZBY POJISTNÉHO.....	26
4.4 ODVOD A PLACENÍ POJISTNÉHO	26
4.5 ODVODY ZAMĚSTNANCŮ A ZAMĚSTNAVATELŮ V POROVNÁNÍ S ODVODY OSVČ.....	27
5 PRAKTICKÁ APLIKACE A HODNOCENÍ SYSTÉMU	29
5.1 ODVODY ZAMĚSTNANCŮ, ZAMĚSTNAVATELŮ A OSVČ	29
5.2 OTÁZKA VÝŠE VYMĚŘOVACÍHO ZÁKLADU PRO OSVČ A DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ.....	32
5.3 PŘÍKLADY VÝPOČTU STAROBNÍHO DŮCHODU	38
5.3.1 Důchod osoby samostatně výdělečně činné 2006.....	38
5.3.2 Důchod zaměstnance 2006.....	40
5.3.3 Výpočet důchodu OSVČ a zaměstnance na rok 2007.....	41
5.4 HODNOCENÍ SYSTÉMU	43
6 ZÁVĚR	46

ENGLISH SUMMARY.....	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

1 ÚVOD

Osoby samostatně výdělečně činné vstoupily do systému sociálního pojištění na počátku procesu transformace. Atmosféra tehdejší společnosti byla příznivě nakloněna myšlence soukromého podnikání. S ohledem na podporu rozvoje samostatné výdělečné činnosti byly tyto osoby zařazeny do systému sociálního pojištění za výhodnějších podmínek, než jaké platí pro zaměstnance. OSVČ mají možnost omezit svou účast v systému tím, že si mohou zvolit nižší vyměřovací základ pro odvod pojistného než ostatní účastníci sociálního pojištění. Vzhledem k redistributivnímu charakteru systému v něm ale dochází k přerozdělení od zaměstnanců (zaměstnavatelů) právě k OSVČ. To vede k pochybnostem o jeho spravedlnosti. Sociální pojištění OSVČ je v České republice během posledních let předmětem diskusí, jelikož je statisticky prokázáno, že OSVČ vykazují v průměru stále nižší vyměřovací základ a odvádějí nižší pojistné než zaměstnanci. V současné době, kdy rostou výdaje na důchodové dávky, hledají se zdroje k profinancování systému důchodového pojištění a prohlubuje se deficit důchodového účtu především v důsledku nepříznivého demografického vývoje (a částečně i v důsledku nízkých odvodů OSVČ), se toto téma stává ještě aktuálnější. To je také z důvod, proč jsem si ho zvolila jako téma své bakalářské práce.

V kapitole následující po úvodu nazvané sociální reforma po roce 1989 se zabývám vývojem sociální politiky s důrazem na vývoj v oblasti sociálního pojištění od roku 1989 do současnosti a otázkou penzijního připojištění jako jednu z možností řešení důchodové reformy.

Třetí kapitola je věnována postavení osob samostatně výdělečně činných v zákonech České republiky, které upravují jejich systém sociálního pojištění (jejich povinnosti, podmínky účasti na důchodovém i nemocenském pojištění, vyměřovací základ, placení pojistného,...). Dále zde uvádím výpočet starobního důchodu, který budu dále porovnávat v praktické části.

Čtvrtá část této práce porovnává systém sociálního pojištění OSVČ se systémem ostatních účastníků tohoto pojištění – zaměstnanců, zaměstnavatelů a osob dobrovolně účastných důchodového pojištění.

V páté kapitole nejprve analyzuji příčiny a argumenty, které v minulém vývoji vedly k nastavení systému do podoby, který platí dnes. Další subkapitola je věnována výpočtu důchodu OSVČ a díky porovnání s důchodem zaměstnance poukazuje na míru příjmové solidarity systému. Tuto část mé bakalářské práce zakončuje hodnocení systému a závěr.

2 SOCIÁLNÍ REFORMA

2.1 Zavedení pojistného na sociální zabezpečení

V roce 1993 bylo zavedeno pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jako zvláštní platba mimo daňovou soustavu. Dosud byly výdaje na sociální zabezpečení plně hrazeny ze státních prostředků bez přímé účasti zabezpečených osob, které se podílely pouze neadresně prostřednictvím daní na tvorbě státního rozpočtu. Tržní ekonomika však vyžaduje přímý podíl občanů na úhradě nákladů a větší sepětí mezi osobním přínosem do sociálních fondů a výší vyměřovaných dávek.

Proto byl k 1. lednu 1993 zaveden (zákonem č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti) nový systém placení pojistného. Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje pojistné na důchodové pojištění (zabezpečuje pro případ ztráty příjmů z důvodu stáří, invalidity či ztráty živitele) a pojistné na nemocenské pojištění (pro případ ztráty příjmů v důsledku nemoci nebo úrazu, ošetřování člena rodiny nebo mateřství). Je určeno k úhradě nákladů spojených s výplatou dávek důchodového a nemocenského pojištění a k úhradě vzniklých správních výdajů. Pojistné však neplynulo do samostatných fondů, ale zůstalo součástí státního rozpočtu. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je určen jak pro aktivní (pomáhá při ztrátě zaměstnání vytvářením nových pracovních příležitostí, při rekvalifikaci), tak pro pasivní (přiměřeně hmotně zabezpečuje uchazeče o zaměstnání) státní politiku zaměstnanosti. Výběr příspěvku neprovádějí úřady práce, nýbrž orgány sociálního zabezpečení jednak proto, že tento způsob výběru pojistného je pro poplatníky jednoduchý (vzhledem k tomu, že nemusí platit dvakrát dvěma různým orgánům) a také z toho důvodu, že výdaje na sociální zabezpečení i na státní politiku zaměstnanosti jsou napojeny na státní rozpočet a není tedy vytvořen samostatný fond sociálního pojištění a samostatný fond zaměstnanosti.

Předpokládalo se, že právní úprava sociálního pojištění v té podobě, jak byla původně schválená, bude platit jen do konce roku 1993. Uvažovalo se totiž o oddělení od státního rozpočtu a o zřízení všeobecné sociální pojišťovny (založené na obdobných principech veřejnoprávní instituce jako je to tomu ve zdravotním pojištění), a to k 1. lednu 1994. To se však nestalo. Veškeré finanční prostředky vybírané buď přímo ve formě pojistného nebo ve formě dalších plnění (pokuty, penále, přírážky k pojistnému) zůstaly výlučně příjmem státního rozpočtu.

V roce 1994 nabyl účinnosti zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem místo o rok dříve navrhovaného zákona o zaměstnaneckém penzijním připojištění. Penzijní připojištění bylo tímto zákonem zavedeno jako určitá nadstavba nad základním systémem důchodového zabezpečení. Občané se mohou aktivním způsobem podle své individuální situace podílet na zabezpečení své budoucnosti formou dlouhodobého spoření zvýhodněného příspěvky poskytovanými státem. Dále se v roce 1994 změnilo povinné nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných na dobrovolné.

K další změně došlo v roce 1995 přijetím zákona o důchodovém pojištění v souladu s pravidly Evropské unie. Tento zákon obsahuje v nových ekonomických podmínkách potřebnou dynamizaci systému, upravil dávkový systém, druhy důchodů, doby pojištění, podmínky nároků na důchod, výpočtové principy a zpřesnil definici invalidity. Zákon také stanovil princip postupného zvyšování důchodového věku a vymezil podmínky pro valorizaci důchodů. Dále přispěl zavedením vdoveckých důchodů k naplnění principu rovného zacházení s muži a ženami.

Od roku 1996 existuje zvláštní účet důchodového pojištění jako součást státních finančních aktiv, který byl zaveden novelou zákona o rozpočtových pravidlech republiky. Tento účet umožňuje (přestože je stále v rámci státního rozpočtu) jasně definovat finanční bilanci systému důchodového pojištění. Evidují se na něm prostředky, které vznikly jako rozdíl mezi příjmy z pojistného na důchodové pojištění a výdaji na dávky důchodového pojištění a jeho správu. Prostředky z tohoto účtu mohou být použity pouze na zvýšení dávek důchodového pojištění a na úhradu záporného salda pojistného včetně výdajů spojených s výběrem tohoto pojistného. K 1.1.1996 byla snížena sazba na důchodové pojištění z 27,2% na 26% vzhledem ke skutečnosti, že v letech 1993 – 1995 příjmy z pojistného převyšovaly výdaje na dávky.

V roce 1997 došlo v rámci úsporných opatření ke zpřísnění valorizačních podmínek a zápočtu některých náhradních dob (tj. dob, za kterou se neplatí pojistné, ale která je zohledněna v podmínkách nároku i ve výši důchodu).

V roce 1998 a 1999 byly připraveny návrhy na zvýšení pojistné sazby na důchodové pojištění, dále na zvýšení vyměřovacího základu pro osoby samostatně výdělečně činné, neboť bylo statisticky dokázáno, že se na úhradě systému podílejí stále menší měrou a úhrada jejich dávek se tak stále více přenáší na zaměstnance, zaměstnavatele a na státní rozpočet. Návrhy však nebyly Parlamentem schváleny.

Po roce 2004 nastaly změny, kdy vyměřovacím základem osob samostatně výdělečně činných pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je částka, kterou si určí, ne však méně než 35% příjmů ze samostatné výdělečné činnosti před rokem 2004, 40 % v roce 2004, 45 % v roce 2005 a od roku 2006 50 % příjmů.

2.2 Zaměstnanecké penzijní připojištění

Snaha o zavedení zaměstnaneckého penzijního připojištění se poprvé objevila v první polovině devadesátých let v souvislosti s rozšiřováním systému důchodového pojištění o druhý pilíř. Nakonec v důsledku obav z očekávaných strukturálních změn a snahy o zpřístupnění penzijního připojištění co nejširšímu okruhu osob byl vybudován doplňkový systém na občanském principu. Během roku 2001 předložila vláda Parlamentu návrh zákona o zaměstnaneckém penzijním připojištění¹. Snaha zavést do českého důchodového systému subsystém zaměstnaneckého penzijního připojištění je motivována úsilím umožnit zaměstnanci a zaměstnavateli vytvářet finanční zdroje, které bude zaměstnanec čerpat formou doživotní penze jako doplněk ke starobnímu důchodu ze základního penzijního připojištění. Příspěvky zaměstnavatele by měly charakter odložené mzdy. Zaměstnanecké penzijní připojištění by bylo daňově zvýhodněno, podléhalo by státnímu doзору, vylučovalo předčasné čerpání prostředků a zajišťovalo přenositelnost nároků účastníka při změně zaměstnání. Zaměstnanecké penzijní fondy by byly založeny na principech dobrovolnosti a zákazu diskriminace, byly by řízeny a spravovány prostřednictvím penzijních společností (samostatných právnických osob zřízených zaměstnavatelem), hospodaření zaměstnavatele by bylo účetně odděleno od hospodaření fondu. Fond by byl spravován zaměstnavatelem i zaměstnancem, pro investování by však existovala pravidla. Veškeré výnosy v tomto systému jdou výhradně ve prospěch účastníků pojištění nebo posílení rezervního fondu. Zaměstnanecké penzijní připojištění přispívá k upevnění vztahu zaměstnance k podniku, k zachování sociálního smíru, může lépe reagovat na specifika jednotlivých odvětví a vykazuje výrazně nižší správní náklady.

Nesouhlas se zavedením zaměstnaneckého penzijního připojištění byl podpořen argumentem nových nákladů na zřizování, dále tím, že neřeší požadavky penzijního systému, oslabuje pozici stávajících fondů. Dalšími jeho problémovými oblastmi jsou otázky efektivnosti státního dozoru, bezpečnosti, hrozby destabilizace stávajícího systému a diskriminace

---

¹ V souladu s vládním programovým prohlášením, ve kterém se zavázala, že umožní vznik zaměstnaneckých penzijních fondů na neziskovém principu jako nového doplňkového důchodového systému.

těch, kteří se nemohou stát účastníky systému (ty, kterým nebude zaměstnavatel přispívat nebo nebudou mít statut zaměstnance). Tyto osoby však mohou využívat penzijního připojištění se státním příspěvkem. Dále byla vyjádřena obava o posílení kolektivního vyjednávání, posílení vlivu odborových hnutí. Přestože ani tento zákon nebyl díky zamítavým hlasům pravicových stran přijat, lze očekávat, že se do Parlamentu dříve či později vrátí. Zaměstnanecké penzijní fondy představují standardní součást důchodových systémů členských států Evropské unie.

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA POSTAVENÍ OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH

Počet osob samostatně výdělečně činných v posledních letech neustále narůstá. Podle údaje z ledna 2006 je v České republice celkem přibližně 910 829² osob samostatně výdělečně činných. Např. oproti údaji z roku 1996 se jedná o výrazný nárůst zhruba o 400.000 osob, ale v uplynulých dvou letech rapidně ubývalo a ještě ubývat bude. A to i přesto, že se vláda ve svém programovém prohlášení pyšní jejich podporou. Jinak asi vypadá podpora očima státu a jinak očima těch, komu je určena.

V posledních dnech často čteme a slyšíme, že samostatně vydělávající osoby to u nás nemají jednoduché a že od roku 2003 vzdalo podnikání skoro 90 tisíc z nich. Vzhledem ke zhruba 911 tisícům OSVČ evidovaných Českou správou sociálního zabezpečení (ČSSZ) ke konci loňského roku jde o téměř 10 %.

Právní úprava postavení osob samostatně výdělečně činných v právu sociálního zabezpečení v České republice je jako celek značně nepřehledná. Sociální zabezpečení osob samostatně výdělečně činných spadá do všeobecné úpravy, která se týká i zaměstnanců a dalších osob. Současně, s přihlédnutím ke specifickým rysům činnosti a postavení podnikatelů, jsou stanoveny nezbytné odchylky. Účast na sociálním pojištění (tedy na důchodovém a nemocenském pojištění) osob samostatně výdělečně činných, podmínky nároku na dávky poskytované z těchto pojištění, jejich výplatu a povinnosti osob samostatně výdělečně činných v sociálním zabezpečení jsou obsaženy v několika právních předpisech.

Pojem osoba samostatně výdělečně činná, tedy kdo se za ní pro účely důchodového a nemocenského pojištění považuje a dále co se rozumí výkonem samostatné výdělečné činnosti a spoluprací při ní upravuje zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V tomto právním předpise jsou dále mimo jiné stanoveny podmínky účasti na důchodovém pojištění OSVČ, podmínky nároku na dávky důchodového pojištění a jejich výplatu. Podmínky účasti na nemocenském pojištění OSVČ a podmínky nároku na dávky nemocenského pojištění a jejich výplatu jsou upraveny zákonem o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Povinnosti OSVČ v důchodovém a nemocenském pojištění jsou stanoveny v zákoně o organizaci a provádění

---

² Zdroj: internetové stránky České správy sociálního zabezpečení, <http://www.cssz.cz>, 19.5.2006, jedná se o celkový počet OSVČ v evidenci OSSZ, ne o počet OSVČ účastných důchodového pojištění.

sociálního zabezpečení č. 582/1991 Sb, ve znění pozdějších předpisů. Oblast placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti je upravena zákonem o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Specifika vůči podnikatelům, která se týkají státní sociální podpory, najdeme v příslušných ustanoveních zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Tab. 1. Důchodové pojištění OSVČ

Rok	Počet ukončených registrací	Počet nových registrací	Počet OSVČ k 31.12.	Počet OSVČ k 31.12., kteří mají povinnost platit zálohy na důchodové pojištění
2002	23230	77671	983336	648029
2003	24418	78090	998520	648486
2004	41097	67286	945508	750307
2005	35552	53250	910829	729141

Zdroj: Ministerstvo financí, ČSSZ

Poznámka MF ČR: Z údajů ČSSZ možná vyplývá pokles počtu OSVČ, kteří platí sociální pojištění. Ale rozhodně z toho nevyplývá, že dochází ke snížení počtů živnostníků, alespoň z hlediska daňové správy, tedy aktivních podnikatelů plus dlužníků.

3.1 Kdo je osoba samostatně výdělečně činná

V řadě zemí Evropské unie je definice samostatně výdělečně činných osob formulována negativně a zákony uvádí, že se jedná o osoby, které nejsou v zaměstnaneckém poměru. V České republice je tento pojem vymezen pozitivně.

Základní podmínkou pro účast OSVČ na důchodovém a nemocenském pojištění je, že vykonává samostatnou výdělečnou činnost na území České republiky a že splňuje dále stanovené podmínky. Za OSVČ se považuje osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost, nebo spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti, pokud podle zákona o daních z příjmů lze na ni rozdělovat příjmy dosažené výkonem této činnosti a výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení.

Za výkon samostatné výdělečné činnosti se přitom považuje:

- podnikání v zemědělství, je-li fyzická osoba provozující zemědělskou výrobu evidována podle zvláštního zákona
- provozování živnosti na základě oprávnění provozovat živnost podle zákona o živnostenském podnikání
- činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti vykonávaná pro tuto společnost
- výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů, pokud se podle prohlášení osoby konající tuto činnost jedná o soustavný výkon
- výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů, která není uvedena výše, a výkon činnosti mandátáře konané na základě mandátní smlouvy uzavřené podle obchodního zákoníku. Podmínkou zde je, že tyto činnosti jsou konány mimo vztah zakládající účast na nemocenském pojištění (nemocenské péči), a jde-li o činnost mandátáře, též to, že mandátní smlouva nebyla uzavřena v rámci jiné samostatné výdělečné činnosti
- výkon dalších výše neuvedených činností, jestliže jsou soustavně vykonávány vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmů a podle prohlášení osoby konající tyto činnosti se jedná o soustavný výkon (jedná se o příjem z nezávislého podnikání – např. sportovci, které není živností ani podnikáním podle zvláštních předpisů); za výkon těchto činností se nepovažuje pronájem movitých věcí či nemovitostí

V praxi se vyskytují případy, že OSVČ vykonává nebo spolupracuje při několika podnikatelských aktivitách současně, důchodového pojištění se však účastní jen jednou. Pokud jde však o souběh zaměstnání a samostatně výdělečné činnosti, jedná se o dva samostatné druhy důchodového pojištění. [13]

3.2 Povinnosti OSVČ

Osoba samostatně výdělečně činná je povinna oznámit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení :

- den zahájení (znovuzahájení) samostatné výdělečné činnosti nebo spolupráce při výkonu samostatné výdělečné činnosti s uvedením dne, od kterého je oprávněna

tuto činnost vykonávat; spolupracující osoba je současně povinna oznámit též jméno, příjmení, trvalý pobyt a rodné číslo OSVČ, s níž spolupracuje

- den ukončení samostatné výdělečné činnosti
- den zániku oprávnění vykonávat samostatnou výdělečnou činnost
- den, od kterého jí byl výkon samostatné výdělečné činnosti pozastaven
- den úmrtí OSVČ – tuto povinnost má osoba, která s OSVČ spolupracovala; současně je povinna oznámit, zda pokračuje v živnostenském podnikání či nikoliv

Výše uvedené povinnosti je OSVČ povinna splnit nejpozději do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nastala skutečnost, která zakládá tuto povinnost. Dále je OSVČ povinna podávat každoročně Přehled o příjmech a výdajích za předchozí kalendářní rok.

Místní příslušnost okresní správy sociálního zabezpečení se řídí místem trvalého pobytu osoby samostatně výdělečně činné. Nemá-li OSVČ místo trvalého pobytu na území České republiky, řídí se místní příslušnost místem výkonu samostatné výdělečné činnosti. V případě, že je samostatná výdělečná činnost vykonávána na několika místech, je místě příslušná ta okresní správa sociálního zabezpečení, v jejímž obvodu převažuje výkon samostatné výdělečné činnosti.

3.3 Rozdělení samostatné výdělečné činnosti

Od 1.1.2004 se samostatná výdělečná činnost rozděluje na hlavní samostatnou výdělečnou činnost a na vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.

Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, pokud OSVČ v kalendářním roce:

- vykonávala zaměstnání a příjem ze zaměstnání, kterého v tomto roce dosáhla, činí alespoň dvanáctinásobek minimální mzdy platné k 1. lednu kalendářního roku, za který se účast OSVČ na pojištění posuzuje. Příjmem se rozumí vyměřovací základ pro odvod pojistného zaměstnanců dosažený v kalendářním roce, za který se účast pojištění OSVČ posuzuje a dávky nemocenského pojištění, které byly do tohoto roku zúčtovány,
- měla nárok na rodičovský příspěvek nebo na příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu,

- vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání, nebo civilní službu,
- byla nezaopatřeným dítětem soustavně se připravujícím na povolání,
- byla ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody déle než tři kalendářní měsíce po sobě jdoucí.

Ostatní osoby jsou automaticky považovány za osoby samostatně výdělečně činné hlavní.

3.4 Podmínky účasti OSVČ

3.4.1 Účast OSVČ na důchodovém pojištění

Účast na důchodovém pojištění osob samostatně výdělečně činných se posuzuje pro každý kalendářní rok samostatně.

Hlavní – je-li pro plátce samostatná výdělečná činnost hlavní činností, potom musí být účasten důchodového pojištění osob samostatně výdělečně činných, i když za příslušné rozhodné období dosáhl jen nepatrného zisku, anebo dokonce skončil v daňové ztrátě.

Vedlejší – osoba samostatně výdělečně činná je v kalendářním roce účastna pojištění po dobu, po kterou vykonávala vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, pokud její příjem z vedlejší samostatné výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení dosáhl v kalendářním roce aspoň rozhodné částky. Rozhodná částka činí 2,4násobek částky, která se stanoví jako součin všeobecného vyměřovacího základu (stanoví vláda nařízením do 30. září následujícího kalendářního roku, a to ve výši průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem) za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, za který se posuzuje účast na pojištění, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu (VVZ). Výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2004 činí 17.882 Kč.³ (Za rok 2005 činí 18.809 Kč.dle nařízení 462/2006 platného od 1.1.07).

Přepočítací koeficient (k) se stanoví jako podíl průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za první pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu, a průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který

---

³ Nařízením vlády č. 414/2005 Sb., ze dne 20.9.2005. Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 1.1.2006.

o dva roky předchází roku přiznání důchodu. Výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2004 činí 1,0532. (Za rok 2005 činí 1,0707.).

Pomocí uvedených veličin můžeme hranici povinné účasti u vedlejší činnosti osob samostatně výdělečně činných vyjádřit takto:

$$P - V \geq 2,4 * VVZ * k$$

Dosažením dostaneme $2,4 * 17882 * 1,0532 = 45199,97$ Kč. Pokud tedy při výkonu vedlejší samostatné výdělečné činnosti po celý kalendářní rok 2006 rozdíl mezi příjmy a výdaji převyšuje 45.200 Kč, osoba samostatně výdělečně činná se musí přihlásit k důchodovému pojištění. V opačném případě bude za toto rozhodné období účastna důchodového pojištění, jen když podepíše prohlášení, že se k němu přihlašuje (v roce 2005 nesměla převýšit částku 42.922 Kč.)

Z důchodového pojištění osob samostatně výdělečně činných se při splnění stanovených podmínek poskytuje starobní důchod, invalidní důchod, částečný invalidní důchod, vdovský a vdovecký důchod a sirotčí důchod (stejně dávky jako jsou poskytovány zaměstnancům).

Při souběhu samostatné výdělečné činnosti se zaměstnáním musí pro dané rozhodné období platit, že si osoba jako zaměstnanec vydělala alespoň 12násobek minimální mzdy platné k prvnímu dni kalendářního roku, tj. v roce 2006 90.840 Kč (od 1.7.2006 95.456 Kč), přitom je jedno, zda byla zaměstnána po celý rok, či výdělku v této výši dosáhla v průběhu několika měsíců. [3]

3.4.2 Účast OSVČ na nemocenském pojištění

Účast na nemocenském pojištění je dobrovolná. OSVČ může být účastníkem nemocenského pojištění jen jednou, i když vykonává několik samostatných výdělečných činností, případně spolupracuje při výkonu těchto činností nebo současně vykonává samostatnou výdělečnou činnost a zároveň spolupracuje s jinou OSVČ⁴.

Osoba samostatně výdělečně činná se může k nemocenskému pojištění přihlásit kdykoliv dle svého uvážení a rovněž si sama rozhoduje o tom, kdy se chce odhlásit, pokud jí účast na nemocenském pojištění nezanikne z důvodu neplacení pojistného. OSVČ může být dob-

---

⁴ To ale neplatí v případě, že je zároveň se samostatnou výdělečnou činností i zaměstnancem.

rovolně účastna nemocenského pojištění jen v těch kalendářních měsících, za které se účastní důchodového pojištění. Přihlášku k nemocenskému pojištění podává na příslušné okresní správě sociálního zabezpečení na předepsaném tiskopise.

Účast OSVČ na nemocenském pojištění vzniká ode dne, od kterého se k pojištění přihlásila. Může vzniknout i zpětně a to nejpozději do osmi dnů ode dne zahájení samostatné výdělečné činnosti. Účast zaniká dnem, od kterého se odhlásila z nemocenského pojištění nebo dnem, kdy došlo k zániku účasti na důchodovém pojištění, dále posledním dnem kalendářního měsíce, na který bezprostředně navazují tři kalendářní měsíce po sobě jdoucí, za které nabylo zapláceno splatné pojistné na nemocenské pojištění, popř. dnem, kterým OSVČ ukončila samostatnou výdělečnou činnost, přerušila ji na šest měsíců, zaniklo jí oprávnění vykonávat samostatně výdělečnou činnost, byl pozastaven jí výkon činnosti nebo podle svého prohlášení přestala vykonávat svou činnost soustavně (umělci).

Z nemocenského pojištění náleží OSVČ při splnění zákonem stanovených podmínek nemocenské a peněžité pomoci v mateřství. Nemocenské náleží ze zákona OSVČ, pokud je uznána (podle vyhlášky č. 31/1993 Sb., o posuzování dočasné pracovní neschopnosti pro účely sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů) dočasně neschopnou k výkonu své samostatné výdělečné činnosti, případně pokud jí byla nařízena karanténa podle předpisů o opatřeních proti přenosným nemocem. Peněžité pomoci v mateřství náleží OSVČ pokud její účast na nemocenském pojištění trvala alespoň po dobu 270 dnů v období jednoho roku před porodem (zákon č.88/1968 Sb.), popř. převzetím dítěte do trvalé péče nahrazující mateřskou péči. Poskytuje se od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejpozději však od osmého týdne před tímto dnem. Osobám samostatně výdělečně činným nenáleží podpora při ošetřování člena rodiny a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, které náleží pouze zaměstnancům z nemocenského pojištění zaměstnanců. [2]

3.5 Pojistné na sociální zabezpečení

3.5.1 Pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

OSVČ jsou povinny, pokud jsou účastny důchodového pojištění, platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Rozhodným obdobím pro OSVČ je kalendářní rok.

Vyměřovací základ a sazby pojistného

Roční vyměřovací základ pro odvod pojistného si OSVČ určuje sama. Nejnižší vyměřovací základ se stanoví jako 50% příjmů po odpočtu výdajů ze samostatné výdělečné činnosti dosažených v kalendářním roce, za který se pojistné platí. Příjmy a výdaje ze samostatné výdělečné činnosti jsou stanoveny stejně jako pro účely odvodu daně z příjmů. Zároveň nesmí být nižší než 56.508 Kč u OSVČ vykonávající jen hlavní činnost a 22.608 Kč u OSVČ vykonávající jen vedlejší činnost.

Maximální vyměřovací základ (nad který si OSVČ nemůže určit vyměřovací základ i když 50% jejích příjmů je vyšších než tato částka) je stanoven na 486.000 Kč. Tato částka se snižuje o 40.500 Kč za každý kalendářní měsíc, ve které trvaly skutečnosti rozhodné pro snížení minimálního vyměřovacího základu uvedené v předchozím odstavci.

Výše pojistného pro OSVČ činí 29,6% z vyměřovacího základu, z toho 28% je pojistné na důchodové pojištění a 1,6% je příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Výše stanoveného vyměřovacího základu má však nejen vliv na výši placeného pojistného za příslušný rok, ale je i příjmem, z něhož se bude vypočítávat důchod. [7]

3.5.2 Pojistné na nemocenské pojištění

Pojistné na nemocenské pojištění je OSVČ povinna platit pouze v případě, že je tohoto pojištění účastna (viz dříve). Toto pojistné se platí měsíčně, společně se zálohou na důchodové pojištění a ve stejném termínu je splatné. Výše pojistného se stanoví ze stejného vyměřovacího základu jako záloha na důchodové pojištění, a činí 4,4% z měsíčního vyměřovacího základu. Toto pojistné se na rozdíl od pojistného na důchodové pojištění po podání Přehledu za uplynulý kalendářní rok nevyúčtovává. V nemocenském pojištění se nejedná o zálohy, ale pouze o běžné platby na příslušný měsíc.

3.6 Přehled o příjmech a výdajích

Každá OSVČ, která vykonávala alespoň po část roku samostatnou výdělečnou činnost nebo spolupracovala při výkonu této činnosti⁵, má povinnost podat na příslušnou okresní správu sociálního zabezpečení na předepsaném tiskopise Přehled o příjmech a výdajích

---

⁵ Přehled tedy podává, pokud v kalendářním roce vykonává samostatnou činnost nebo spolupracuje při samostatné výdělečné činnosti, např. i poživatel starobního důchodu, student, osoba pobírající rodičovský příspěvek.

a dalších údajích podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., a to nejpozději do 1 měsíce ode dne, ve kterém měla podat daňové přiznání. Termín pro podání daňového přiznání za příslušný rok je 31. březen následujícího roku, pro podání Přehledu tedy 30. duben. Pokud za samostatně výdělečně činnou osobu zpracovává daňové přiznání daňový poradce⁶, termínem pro podání daňového přiznání je 30. červen a lhůta pro podání Přehledu 31. červenec. Přehled podávají i ty OSVČ, které mají nulový příjem a nepodávají daňové přiznání. Tyto OSVČ musí podat Přehled do taktéž do 31. července.

Po vyúčtování uhrazených záloh na pojistné vzniká doplatek pojistného, který je OSVČ povinna doplatit do 8 dnů ode dne podání Přehledu. Pokud vznikne přeplatek pojistného, tak OSVČ v Přehledu zažádá o vrácení přeplatku (buď bezhotovostním převodem na účet poplatníka nebo poštovními poukázkami), který okresní správa sociálního zabezpečení OSVČ vrátí (a to do jednoho měsíce, kdy tento přeplatek zjistila), pokud ta nemá vůči OSSZ splatné závazky.

Dojde-li na základě dodatečného nebo opravného daňového přiznání ke změně ve výši příjmů nebo výdajů oproti údajům uvedeným v odevzdaném Přehledu, je osoba samostatně výdělečně činná povinna ohlásit tuto skutečnost příslušné okresní správě sociálního zabezpečení nejpozději do osmi dnů, kdy se o takovéto změně dozvěděla. Při nesplnění této povinnosti může OSSZ uložit pokutu až do výše 20.000 Kč.

3.7 Stanovení výše důchodu

Z důchodového pojištění se poskytují důchody :

- z vlastního pojištění (dále „přímé důchody“): starobní důchod, plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod,
- z pojištění zemřelého (dále „pozůstalostní důchody“) : vdovský, vdovecký, sirotčí důchod.

Výše důchodů se skládá ze dvou složek. Základ výměry a procentní výměry. Základní výměra se stanoví pevnou částkou a její výše je stejná pro všechny druhy důchodů. Procentní výměra se stanoví u přímých důchodů procentní sazbou z výpočtového základu.

---

⁶ Skutečnost, že daňové přiznání zpracovává daňový poradce je OSVČ povinna oznámit a doložit (kopií plné moci) příslušné okresní správě sociálního zabezpečení nejpozději do 30. dubna.

3.7.1 Výpočtový základ, rozhodné období a vyměřovací základ

Spolu s délkou doby pojištění je výpočtový základ (zákon č. 155/1995 Sb.) hlavní veličinou rozhodnou pro stanovení výše procentní výměry přímého důchodu, a to i v případě, že se výše přímého důchodu zjišťuje pro účely vyměření pozůstalostní dávky. Aby bylo možno stanovit výši výpočtového základu, je nutno dodržet následující postup-určit rozhodné období pro jeho stanovení, zjistit výši vyměřovacích základů a vyloučených dob v jednotlivých kalendářních letech rozhodného období a vyměřovací základy aktualizovat na současnou mzdovou úroveň (jde o tzv. roční vyměřovací základy), vypočítat průměr takto aktualizovaných vyměřovacích důchodů (tzv. osobní vyměřovací základ), redukci osobního vyměřovacího základu určit výši výpočtového základu.

Rozhodným obdobím jsou zpravidla kalendářní roky od roku 1986 do kalendářního roku předcházejícího přiznání důchodu. Přiznává-li se plný nebo částečný invalidní důchod mladšímu pojištěnci, který nedosáhl 18 let před rokem 1986, je rozhodným obdobím doba počínající kalendářním rokem následujícím po roce, v němž dosáhl 18 roku věku a končící kalendářním rokem před přiznáním důchodu.

Vyměřovacími základy rozhodnými pro výpočet důchodu jsou vyměřovací základy pro odvod pojistného na sociální zabezpečení vyplňované na ELDP (hrubý výdělek uváděný na ELDP), dále vyměřovací základy OSVČ, osob dobrovolně pojištěných. Aktualizace vyměřovacích základů se provádí vynásobením vyměřovacích základů koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. Tento koeficient je pro každý rok rozhodného období jiný. Vyloučenými dobami jsou zejména doby, které se uvádí jako vyloučen na ELDP anebo doby, které byly uvedeny jako náhradní doby.

3.7.2 Osobní vyměřovací základ

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr aktualizovaným vyměřovacích základů v rozhodném období. Při stanovení tohoto průměru se úhrn aktualizovaných vyměřovacích základů rozpočítává na celé rozhodné období, tedy i na doby, v nichž občan neměl žádné příjmy, nerozpočítává se však na vyloučené doby.

Výpočet osobního vyměřovacího základu vypočítáme vynásobením úhrnu aktualizovaných vyměřovacích základů x 30,4167/početní dní v rozhodném období – vyloučené doby.

3.7.3 Výše výpočtového základu

Výpočtový základ se stanoví redukcí osobního vyměřovacího základu. Redukční hranice jsou stanoveny rozdílně v závislosti na kalendářním roku přiznání důchodu.

K 1.1.2006 výše osobního vyměřovacího základu v Kč činí do 9.100 Kč částka ve výši 100% (v roce 2007 se tato částka zvýší na 9.600 Kč), od 9.100 Kč do 21.800 Kč částka ve výši 30 % (v roce 2007 se zvýší na 23.300 Kč), nad 21.800 Kč částka ve výši 10%.

V porovnání s přecházejícími lety se výše vyměřovacího základu v Kč stále zvedá. V roce 2004 činila od 7.400 do 17.900, v roce 2005 od 8.400 do 20.500. Redukce pro důchody přiznané v daném roce se řídí nařízením vlády vyhlášené v průběhu měsíce září.

Tab.2. Výpočet poměru důchodů

Důchodce	A	B	C
OVZ	10.000	50.000	300.000
Platový poměr	100%	500%	3000%
Výpočtový základ	9.370 Kč	15.730 Kč	40.730 Kč
Důchodový poměr	100%	168%	435%

Zdroj: vlastní

Ve výše uvedené tabulce jsme porovnali osobní vyměřovací základy zaměstnanců odcházejících do důchodu v roce 2006. Na první pohled je zřejmé, že poměr platové výměr je u osoby vydělávající 300.000 Kč (C) o 30% vyšší než u zaměstnance vydělávající 10.000 Kč (A). Proto bychom očekávali i procento důchodu ve stejném poměru. Důchodový poměr se nám ale naopak snižuje. Osoba vydělávající 300.000 Kč dostane jenom o 4% vyšší důchod než důchodce A.

3.7.4 Procentní výměry důchodů

U přímých důchodů se procentní výměra stanoví procentní sazbou z výpočtového základu, a to i v případě, že se jejich výše stanoví pro účely vyměření pozůstalostní dávky.

$$\text{procentní výměra} = \text{procentní sazba} \times \text{výpočtový základ}$$

Výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok, činí za každý celý rok doby pojištění získané od vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně. Výše procentní výměry starobního důchodu se zvyšuje pojištěnci, který po vzniku

nároku na tento důchod vykonával výdělečnou činnost a nepobíral přitom starobní ani plný invalidní důchod, za každých 90 kalendářních dnů této výdělečné činnosti o 1,5% výpočtového základu.

Výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok se stanoví s tím, že tato výše se snižuje o 1,3 % výpočtového základu za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává starobní důchod, do dosažení důchodového věku. Výměra po snížení však nesmí být nižší, než 770 Kč měsíčně. [3]

4 KOMPARACE S OSTATNÍMI ÚČASTNÍKY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

4.1 Poplatníci pojistného

Poplatníky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti kromě osob samostatně výdělečně činných jsou:

organizace – tj. právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají více než 25 zaměstnanců; největší význam má toto dělení na organizace a malé organizace z hlediska rozsahu a okruhu úkolů, které mají v nemocenském pojištění, tzv. velké organizace plní celou řadu povinností (např. registrace v rejstříku organizací u příslušné správy sociálního zabezpečení, podávání přehledů o placení pojistného, provádění nemocenského pojištění svých zaměstnanců včetně výplaty dávek nemocenského pojištění)

malé organizace – tj. právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance a počet jejich zaměstnanců není větší než 25; na rozdíl od organizací neprovádějí nemocenské pojištění samostatně⁷

zaměstnanci, jimiž se rozumějí :

- zaměstnanci v pracovním poměru; zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti a zaměstnanci na nepravdělnou výpomoc,
- členové družstev, jestliže vykonávají pro družstvo práci, za kterou jsou jím odměňováni,
- společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komanditisté komanditní společnosti, jestliže vykonávají pro společnost práci za kterou jsou odměňováni,
- členové obecních zastupitelstev,
- soudci,
- poslanci, senátoři, členové vlády, prezident, členové Nejvyššího kontrolního úřadu, ředitel Bezpečnostní informační služby,
- dobrovolní pracovníci pečovatelské služby,

---

⁷ Nemocenské pojištění zaměstnanců malých organizací provádějí okresní správy sociálního zabezpečení, od 1.1.2007 prvních 14 dnů bude nemocenské dávky vyplácet zaměstnavatel.

- pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči ve zvláštních zařízeních,
- osoby se změněnou pracovní schopností připravující se na pracovní uplatnění,
- osoby zařazené k pravidelnému výkonu prací ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě – jsou účastny nemocenského pojištění (pojistné odvádí věznice).

4.2 Vyměřovací základ

Stejně jako u OSVČ je vyměřovací základ jedním z hlavních ukazatelů pro zjišťování výše pojistného. Vyměřovacím základem:

zaměstnance je úhrn příjmů zúčtovaných mu organizací nebo malou organizací. Příjmy mohou být zúčtované v souvislosti s výkonem zaměstnání. Jejich poskytování závisí zpravidla na odpracované době a jde tedy o příjmy související s plněním zaměstnání – výjimkou jsou náhrady výdajů, které nepodléhají dani z příjmu fyzických osob (cestovní nebo stěhovací výdaje vzniklé při plnění pracovních povinností), dále náhrady škody při pracovních úrazech a nemocích z povolání, odměny vyplacené podle zákona o vynálezech. Dále mohou být příjmy zúčtované zaměstnanci v souvislosti se zaměstnáním, nikoliv s výkonem zaměstnání. Jde o příjmy, které se poskytují v závislosti na trvání zaměstnání. Jsou to náhrady mzdy např. za dovolenou (ne však náhrady mzdy při nástupu na vojenskou nebo civilní službu), odměny za pracovní pohotovost, plnění poskytnutá k životnímu jubileu (s výjimkou plnění k padesátiletému jubileu a při prvním skončení zaměstnání po nároku na starobní nebo invalidní důchod), věrnostní plnění – cílem těchto plnění je stabilizace zaměstnance a případné ocenění jeho věrnosti,

zaměstnavatele (organizace nebo malé organizace) je částka odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jejich zaměstnanců; v praxi to znamená, že organizace nebo malá organizace stanoví vyměřovací základy jednotlivých zaměstnanců, z nichž procentní sazbou odvodí výši pojistného placeného zaměstnanci, a dále sečte všechny vyměřovací základy svých zaměstnanců a po jejich zaokrouhlení odvodí procentní sazbou pojistné za organizaci; zaměstnavatelé jsou povinni uchovávat účetní záznamy o údajích potřebných pro účely důchodového pojištění po dobu 30 kalendářních roků následujících po roce, kterého se týkají, osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však měsíčně neomezená částka pro výpočet důchodu platná k 1.1. roku, ve kterém se pojistné platí (tj. v roce 2006 je to 9.100 Kč), v horní hranici si může stanovit základ v libovolné výši; v porovnání s důchodovým pojištěním osob samostatně výdělečně činných zaplatí oso-

ba dobrovolně účastná důchodového pojištění za jeden rok pojištění pojistné nejméně z dvanáctinásobku částky, která se při stanovení výpočtového základu při výpočtu důchodu započítává plně (tedy z 109.200 korun), zatímco OSVČ odvede minimální pojistné jenom z šestinásobku této částky (z 56.508 Kč).

4.3 Sazby pojistného

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ jak pro zaměstnance, tak pro organizace, malé organizace a osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. Sazby pojistného z vyměřovacího základu činí:

u zaměstnanců 8%, z toho 1,1% na nemocenské pojištění, 6,5% na důchodové pojištění a 0,4% na státní politiku zaměstnanosti,

u zaměstnavatelů (organizací a malých organizací) 26%, z toho 3,3% na nemocenské, 21,5% na důchodové pojištění a 1,2% na státní politiku zaměstnanosti,

u osob samostatně výdělečně činných 28 % na důchodové pojištění a 1,6 % na státní politiku zaměstnanosti, a 4,4 % na nemocenské pojištění. Pokud si neplatí nemocenské pojištění 29,6 %,

u osob dobrovolně účastných důchodového pojištění 28% na důchodové pojištění; pojistné na dobrovolné pojištění tedy činí v roce 2006 minimálně 2.548 Kč měsíčně; protože tyto osoby nejsou účastny nemocenského pojištění, není pro ně stanovena sazba nemocenského pojištění.

Z celkového úhrnu pojistného hradí zaměstnavatel 76,5% a zaměstnanec 23,5% z vyměřovacího základu, kterým jsou příjmy zaměstnance zúčtované mu jeho zaměstnavatelem. [6,11]

4.4 Odvod a placení pojistného

Organizace a malé organizace (tedy zaměstnavatelé) jsou povinny samy vypočítat a odvádět i pojistné, které je povinen platit zaměstnanec. Částky pojistného se platí za jednotlivé kalendářní měsíce a jsou splatné v den, který je určen pro výplatu mezd a platů za příslušný měsíc, je-li ovšem takový den určen. Nemá-li zaměstnavatel určen výplatní den, je pojistné splatné do 8. dne, který následuje po měsíci, za které se pojistné

platí. Pojistné, které platí zaměstnanec, mu zaměstnavatel srazí z jeho příjmu. Souhlasu zaměstnance není třeba⁸.

Organizace (velké, nad 25 zaměstnanců), které provádějí nemocenské pojištění na svůj náklad a vyplácejí tedy i dávky nemocenského pojištění zaměstnancům, odečtou úhrn zúčtovaných dávek nemocenského pojištění od pojistného, které jsou povinny odvádět a odešlou na účet okresní správy sociálního zabezpečení pouze rozdíl (a to buď bezhotovostním převodem z účtu plátce u peněžního ústavu nebo v hotovosti poštovní poukázkou).

Vedle povinnosti platit v předepsané lhůtě pojistné má také organizace povinnost předložit OSSZ přehled o údajích (tj. o vyměřovacích základech u jednotlivých zaměstnanců,...), které slouží k správnému stanovení výše pojistného a to na předepsaných tiskopisech.

Malá organizace plní při odvodu pojistného obdobné úkoly s tím rozdílem, že odvádí na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení celé pojistné (protože neprovádějí nemocenské pojištění).

4.5 Odvody zaměstnanců a zaměstnavatelů v porovnání s odvody OSVČ

Pro větší přehlednost jsem údaje o sazbách pojistného pro zaměstnance, zaměstnavatele a OSVČ shrnula v následující tabulce. Do údajů jsem zahrnula i sazby pojistného na zdravotní pojištění, které úzce souvisí se sociálním pojištěním hlavně proto, že ho v praxi většinou poplatníci vypočítávají a odvádějí ve stejný den jako zálohy (osoby samostatně výdělečně činné) nebo měsíční odvody (zaměstnavatelé za zaměstnance) sociálního pojištění. Vyměřovacím základem pro zdravotní pojištění zaměstnance je (stejně jako u sociálního pojištění) měsíční úhrn příjmů zúčtovaných mu zaměstnavatelem, u zaměstnavatelů úhrn příjmů zaměstnanců a u OSVČ 50% příjmů po odpočtu výdajů. Minimálním vyměřovacím základem OSVČ je však pro účely zdravotního pojištění dvanáctinásobek minimální mzdy, což je v současnosti částka 12x7.570Kč (na začátku roku 2006 minimální mzda činila 7.570 Kč, 1.7.2006 došlo ke zvýšení), tedy 95.460 Kč (oproti 48.288 Kč v sociálním pojištění).

---

⁸ V případě, že zaměstnavatel neodvedl pojistné z určitého plnění, z něhož se pojistné odvádí (např. z příspěvku na dovolenou), je povinen dlužné pojistné dodatečně uhradit. Nebude-li zaměstnanec souhlasit s dodatečnou srážkou pojistného, nebude spor mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem řešit ani Okresní ani Česká správa sociálního zabezpečení. Zaměstnanec (pokud se domnívá, že mu zaměstnavatel neměl srážet pojistné) se musí obrátit na soud.

Tab. 3. Sazby pojistného na sociální a zdravotní pojištění

Sazba pojistného v %	OSVČ	Organizace	Zaměstnanci
Důchodové poj.	28	21,5	6,5
Nemocenské poj.	4,4	3,3	1,1
Příspěvek na st.pol.zam.	1,6	1,2	0,4
Zdravotní pojištění	13,5	9	4,5
Celkem pojištění	47,5	35	12,5

Zdroj: Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., Zákon o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění č. 592/1992 Sb.

5 PRAKTICKÁ APLIKACE A HODNOCENÍ SYSTÉMU

5.1 Odvody zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ

Nyní si položím otázku, zda je takto nastavený systém sociálního pojištění „spravedlivý“. Zvýhodňuje osoby samostatně výdělečně činné? Pokud chci porovnávat situaci zaměstnanců a podnikatelů, tak rozdíly v úpravě těchto dvou kategorií jsou mimo jiné v odlišném způsobu zdaňování příjmů a ve stanovení rozdílného období, za které lze příjmy objektivně zjistit. Rozhodné období pro stanovení příjmů u zaměstnanců je kalendářní měsíc, což u podnikatelů není téměř možné každý měsíc průběžně zjišťovat. Sazby pojistného, které odvádí OSVČ a sazby pojistného pro zaměstnance jsou totožné – 34% sociálního pojištění (ale OSVČ povinně pouze 28% na důchodové pojištění a 1,6% na státní politiku zaměstnanosti, dohromady 29,6%, 4,4% na nemocenské pojištění je dobrovolné) a 13,5% na zdravotní pojištění. Zaměstnavatel odvádí za zaměstnance 26% z jeho příjmu na sociální pojištění a 9% na zdravotní. Zbytek, tedy 8% na sociální a 4,5% na zdravotní se zaměstnanci odečítá z hrubé mzdy. Rozdílné tedy nejsou sazby pojistného, ale vyměřovací základy z nichž se pojistné platí. Dále jsou znevýhodněni zaměstnanci s vysokými příjmy, neboť pro ně neplatí žádný příjmový limit, od kterého by se již k příjmům nepřihlíželo. Pro podnikatele je takový příjem stanoven částkou max. 486.000 Kč za rok.

Nyní bych ráda uvedla konkrétní příklad, kdy porovnáám přibližnou průměrnou mzdu v roce 2006.

Měsíční hrubá mzda	= 20.000 Kč
Sociální pojištění zaměstnanec 8 %	= 1.600 Kč
Zdravotní pojištění zaměstnanec 4,5 %	= 900 Kč
Sociální a zdravotní pojištění zaměstnavatel 35 %	= 7.000 Kč

Zaměstnancova mzda činí 20.000 Kč. Z jeho mzdy se odvede za sociální a zdravotní pojištění dohromady 12,5% - 2.500 Kč. Zaměstnavatel má za něj povinnost odvést 26% na sociální a 9% na zdravotní pojištění – tedy 7.000 Kč. Tento zaměstnanec ho tedy „stojí“ 27.000 Kč a z nich bylo odvedeno celkem 9.500 Kč.

Co se stane v případě, že měsíční příjem (po odpočtu výdajů) osoby samostatně výdělečně činné je 20.000 Kč⁹?

OSVČ 50 % z 20.000 Kč = 10.000 Kč

Celkové pojištění 47,5 % = 4.750 Kč

Z 20.000 Kč si OSVČ stanoví vyměřovací základ, který nesmí být nižší než 50% a pokud není tato osoba zrovna v předdůchodovém věku, tak si s velkou pravděpodobností nestanoví vyměřovací základ vyšší. Její vyměřovací základ nyní činí 10.000 Kč a pokud je účastna nemocenského pojištění, odvede z tohoto příjmu celkem na sociální a zdravotní pojištění částku ve výši 4.750 Kč. Platba soukromého podnikatele je sice o 2.250 korun vyšší než částka stržená ze mzdy zaměstnance, ovšem celkově byla za zaměstnance (díky odvodům zaměstnavatele) odvedena suma dvakrát vyšší než odvedl podnikatel. Tyto velké platby zaměstnavatelů na sociální a zdravotní pojištění zdražují cenu lidské práce. Osoba samostatně výdělečně činná v tomto případě do systému sociálního pojištění odvedla částku téměř dvakrát nižší, než přispěl svou mzdou zaměstnanec.

Nyní budu vycházet z reálného předpokladu, že zaměstnavatel počítá dopředu se mzdovými náklady (ví, že ho zaměstnanec nebude stát 20.000 korun, ale 27.000 korun) a z toho důvodu předem nepřiznává zaměstnanci hrubou mzdu ve výši 27.000, ale pouze 20.000. Když vezmu do úvahy, že za osobu samostatně výdělečně činnou nikdo nic neodvádí a předem nekalkuluje se mzdovými náklady, nemohu srovnávat příjmy zaměstnance a OSVČ ve výši 20.000, ale příjmy zaměstnance ve výši 20.000 Kč (pro zaměstnavatele 27.000 Kč) a OSVČ ve výši 27.000 Kč. Ani v tomto případě se však výše odvodu podnikatele nedá srovnat s odvody za zaměstnance, protože vyměřovacím základem OSVČ bude 13.500 Kč, její odvod sociálního a zdravotního pojistného bude činit 6.413 Kč.

Pro porovnání vypočítáme na následujícím příkladě odvody zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ při vyšších mzdových nákladech. U osoby samostatně výdělečně činné je měsíční příjem ve výši 200.000 Kč. U zaměstnance bude činit hrubá mzda ve výši 100.000 Kč.

Zaměstnanec a zaměstnavatel

Měsíční hrubá mzda = 100.000 Kč

---

⁹ Osoby samostatně výdělečně činné neplatí pojistné měsíčně odvodem jako zaměstnanci, ale po ročním vyúčtování formou záloh. Použila jsem tento příklad pouze pro ilustraci a lepší srovnatelnost.

Vyměřovací základ	= 100.000 Kč
Redukce	= 100.000 Kč
Odvod sociálního pojištění zaměstnanec 8 %	= 8.000 Kč
Odvod zdravotního pojištění zaměstnanec 4,5 %	= 4.500 Kč
Odvod sociálního a zdravotního pojištění zaměstnavatele 35 %	= 35.000 Kč

Osoba samostatně výdělečně činná:

Z 200.000 Kč si osoby samostatně výdělečně činné stanoví vyměřovací základ, který nesmí být nižší než 50 %. Předpokládáme, že OSVČ nesleduje výdaje, ale uplatňuje je formou tzv. paušálu, který je zákonem o dani z příjmů stanoven na 50 % výše příjmů.

50 % paušál (Příjmy – Výdaje) = 200.000 – 100.000 = 100.000 Kč

Měsíční příjem	= 100.000 Kč
Vyměřovací základ	= 50.000 Kč
Redukce	= 40.500 Kč
Odvod sociálního a zdravotního pojištění 47,5 %	= 19.238 Kč

Tento příklad nám ukazuje, že platba za soukromého podnikatele je o 6.738 vyšší než částka stržená ze mzdy zaměstnance. U OSVČ jsme ale počítali, že si platí nemocenské pojištění ve výši 4,4 %. Tato platba je dobrovolná. Pokud bychom nezahrnovali nemocenské pojištění do odvodu sociálního pojištění vyjde nám platba za OSVČ ve výši:

Odvod sociálního a zdravotního pojištění 43,1 % = 17.456 Kč.

Rozdíl mezi soukromým podnikatelem a zaměstnancem by se snížil o 4.956 Kč. Tato platba je stále vyšší než částka za zaměstnance, ale celkově za zaměstnance (plus odvody zaměstnavatele) byla odvedena částka 47.500 Kč, která je dvaapůlkrát vyšší než částka podnikatele.

Osoba samostatně výdělečně činná má stanovený maximální vyměřovací základ ve výši 486.000 Kč ročně. Měsíční tato částka činí 40.500 Kč. Z výše uvedeného příkladu vyplývá, že osoba samostatně výdělečně činná je zvýhodněna oproti zaměstnanci, u kterého maximální vyměřovací základ není stanoven.

Z tohoto pohledu se dá říci, že je zaměstnanec znevýhodněn a zvýšení minimální hranice vyměřovacího základu pro osoby samostatně výdělečně činné bylo oprávněné. Podle některých politiků je tento vyměřovací základ natolik nízký, že stále výrazněji ovlivňuje deficit systému a nadměrně OSVČ v systému zvyhodňuje. Dá se ale také říci, že podnikatelům je zapotřebí vytvořit určité prostředí k tomu, aby se vůbec do rizika podnikání pustili. Pokud se soustředím pouze na problém sociálního a zdravotního pojištění, tak by za stejných podmínek jaké platí pro zaměstnance (tedy odvádět sazby pojistného ne z 50%, ale z celého příjmu) bylo podnikání náročnější a možná výhodnější nechat se zaměstnat (ať to platí zaměstnavatel). Je to tedy určitá forma podpory podnikání.

Jak už bylo několikrát zmíněno, zvyhodněné postavení osob samostatně výdělečně činných oproti postavení zaměstnanců je jednou z příčin prohlubujícího se deficitu účtu důchodového pojištění. Vývoj příjmů důchodového pojištění je negativně ovlivňován (kromě klesajícího celkového počtu pojištěnců) i změnou ve struktuře plátců pojistného ve prospěch rostoucího počtu soukromých podnikatelů, kteří využívají možnosti stanovit si nižší vyměřovací základ. Vzhledem k redistributivnímu charakteru důchodového systému nekompenzují následné nižší nároky OSVČ na dávky důchodového pojištění jejich nízké odvody do systému.

5.2 Otázka výše vyměřovacího základu pro OSVČ a důchodové pojištění

Nyní se zaměřím podrobněji na vývoj systému sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných a na okolnosti, které vedly zákonodárce v uplynulých letech k nastavení systému do té podoby, jaká platí v současnosti. Budu se věnovat především důvodům pro stanovení výše vyměřovacího základu (a to jak minimálního, tak maximálního), dále vývojem sazeb pojistného a souvisejícím problémům.

V původním znění zákona¹⁰ schváleného koncem roku 1992 bylo stanoveno, že vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné je částka rovnající se minimálně polovině příjmu ze samostatné výdělečné činnosti po odpočtu výdajů na jeho dosažení, zajištění a udržení. Sazby pojistného pro OSVČ byly stanoveny na 36%, z toho 27,2% na důchodové zabezpečení, 4% na státní politiku zaměstnanosti a 4,8% na nemocenské pojištění. OSVČ

---

¹⁰ Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

byly účastny nemocenského pojištění povinně. Procento pojistného, které odváděl zaměstnanec (spolu s odvody zaměstnavatele) a OSVČ bylo stejné; tedy 36%. Důvodem, proč nebyl stanoven jako vyměřovací základ osob samostatně výdělečně činných celý příjem po odpočtu nákladů bylo, že tato částka není ekvivalentní stejné částce mzdy. Představuje totiž zhodnocení vloženého kapitálu a zdroj rozvojových investic. Vzhledem k tomu se jako adekvátní zdála minimální hranice 50% uvedeného příjmu a jako další podmínka pro minimální vyměřovací základ byla stanovena polovina částky minimální mzdy pracovníků v pracovním poměru, v té době polovina z 2.200 Kčs, tedy 1.100 Kčs měsíčně. Nyní (2006) je minimem šestinásobek neomezené částky pro výpočet důchodu, tedy 56.508 Kč ročně, 4.709 Kč měsíčně (za 14 let se jedná o nárůst částky ve výši 3.609 Kč).

Ještě před koncem roku 1992 byl vznesen a přijat návrh na snížení vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení pro samostatně výdělečně činné osoby na 45%. To bylo učiněno v reakci na obavu nadměrného daňového zatížení podnikatelů. Cílem bylo vytvořit příznivější podmínky pro rozvoj soukromého podnikání v České republice, zohlednit začínající podnikatele a zmírnit dopady zavedení nové daňové soustavy. Argumentem pro snížení nadměrného daňového břemene tím, že se sníží odvody podnikatelů na sociální a zdravotní pojištění bylo, že změna ve formě snížení daně z příjmů by vedla jenom k minimální změně v celkovém daňovém zatížení. Maximální hranice pro vyměřovací základ osob samostatně výdělečně činných byla stanovena na 486.000 korun (platí dodnes). U zaměstnanců limit maximálního vyměřovacího základu stanoven nebyl.

V roce 1993 byl opět předložen návrh na úpravu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Přípomínky k nové právní úpravě byly vznášeny ze strany osob samostatně výdělečně činných, které poukazyvaly na své neúměrné odvodové zatížení, a to především na vyšší vyměřovacího základu, která ponechávala menší prostor především pro investice. Vláda vedena snahou pomoci sektoru drobného a středního podnikání proto navrhla a Parlament s účinností od 1.7.1993 přijal opětovné snížení vyměřovacího základu osob samostatně výdělečně činných tentokrát na 35%. Současně byl pro OSVČ zaveden zálohový systém placení pojistného.

Další změna sociálního zabezpečení osob samostatně výdělečně činných byla uskutečněna koncem roku 1993, kdy vláda po vyhodnocení právní úpravy po roce platnosti s přihlédnutím k výše uvedeným změnám platným od 1.7.1993 navrhla rozlišovat povinnou účast OSVČ na důchodovém zabezpečení a dobrovolnou účast na nemocenském pojištění. V návaznosti na zrušení povinné účasti se jim dává možnost dobrovolně se přihlásit

a platit pojistné a to z měsíčního vyměřovacího základu, platného pro zálohy na pojistné na důchodové zabezpečení. Bylo stanoveno, že z nemocenského pojištění budou OSVČ náležet nemocenské dávky a peněžitá pomoc v mateřství. Dále bylo doporučeno zavést placení záloh na pojistné pozadu místo dosavadního systému placení dopředu. Tím se vyhovělo námitkám podnikatelů, kteří se cítili znevýhodněni oproti zaměstnancům, kteří pojistné dozadu již platili. Od 1.1.1994 byla tedy zavedena dobrovolná účast OSVČ na nemocenském pojištění.

Další úpravy v zákoně o pojistném se týkaly výše sazby příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Po vyhodnocení výhledu na rok 1994 byla snížena sazba pro všechny plátce tohoto příspěvku ze 4% na 3% z vyměřovacího základu s tím, že i nižší výběr příspěvku v sazbě 3% by měl pokrýt výdaje na nezaměstnanost. Celkové odvodové zatížení z vyměřovacího základu tedy činilo 35%.

Od 1.1.1996 v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém pojištění vstoupila v platnost o 1,2% snížená příspěvková sazba na důchodové pojištění ve výši 26% pro všechny účastníky důchodového pojištění, pojistné na nemocenské pojištění bylo sníženo o 0,4% na 4,4%. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti byl po předchozím snížení o 1% opět zvýšen o 0,6% na 3,6%, přestože v tu dobu přesahovaly příjmy z pojistného na státní politiku zaměstnanosti výdaje. (tabulka 4).

Bilance příjmů a výdajů sociálního pojištění v letech 1993-1996 vykazovala určité přebytky, které vznikly zejména v oblasti státní politiky zaměstnanosti, v menší míře už v důchodovém a nemocenském pojištění. Od roku 1997 je bilance důchodového pojištění deficitní a tento deficit padl na vrub snížení příspěvkové sazby na důchodové pojištění z 27,2% na 26%. Mezi příčiny neustále se prohlubujícího deficitu, který způsobuje problémy důchodového systému, lze jednoznačně zařadit i zvýhodněné postavení osob samostatně výdělečně činných. V roce 1998 tvořily tyto osoby téměř 13%¹¹ plátců pojistného. Byl předložen návrh na zvýšení minimálního vyměřovacího základu OSVČ z 35% na 50% z rozdílu mezi příjmy a výdaji k 1.1.2000, tedy na takovou výši, jaká byla schválena v listopadu 1992 v původním znění zákona č. 589/1992 Sb. Tento minimální vyměřovací základ by také podle této navrhované úpravy nesměl být nižší než šestinásobek částky, do níž se započítává plně příjem pro výpočet důchodu. Podle současně platné výše neomezené

---

¹¹ Zdroj> důvodová zpráva vládního návrhu zákona z roku 1998, kterým se mění a doplňuje zákon č. 589/1992 Sb., internetové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu, <http://www.psp.cz>.

částky pro výpočet důchodu by tedy minimální vyměřovací základ nečinil 56.508 Kč (hlavní činnost), ale 113.016 Kč. Důvodem pro snahu o zvýšení minimální hranice vyměřovacího základu byla skutečnost, že v roce 1997 zhruba 40% OSVČ platilo pojistné právě z minimálního vyměřovacího základu. Po dvojnásobném zvýšení by platilo z minimálního základu zhruba 70% těchto osob. Dále bylo navrženo zvýšit příspěvkovou sazbu pojistného na důchodové pojištění ze současných 26% na 28,4% pro všechny účastníky důchodového pojištění k 1.4.1999. Sazba pojistného u zaměstnanců by po úpravě činila 8,6% (v současnosti 8%), u organizace a malé organizace 27,8% (nyní 26%). Sazby na nemocenské pojištění a na státní politiku zaměstnanosti by zůstaly zachovány ve stejné výši. Takto provedené úpravy by podle důvodové zprávy návrhu měnícím zákon o pojistném znamenaly zvýšení příjmů samostatného účtu důchodového pojištění v roce 1999 o 11,7 mld. (v důsledku zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění o 2,4%) a v roce 2000 o 21,2 mld. Kč (zde by se projevila i změněná výše vyměřovacího základu pro OSVČ). Bezprostředním důvodem pro získání podpory pro předkládaný návrh byla aktuální nestabilita důchodového systému, pokus o zajištění vyrovnané bilance příjmů a výdajů systému sociálního pojištění. To by vytvořilo vhodné podmínky pro oddělení důchodového systému od státního rozpočtu (o čemž se vedly debaty již řadu let), aby nebyl vytvořen hluboce deficitní systém, který by byl vyrovnáván ze státního rozpočtu. Dalším argumentem byla snaha o rovnoměrnější rozložení nákladů na důchodový systém na veškeré obyvatele. Zvýhodněné postavení osob samostatně výdělečně činných, které bylo v systému nastaveno v první polovině 90. let jako nepřímá podpora podnikání, bylo označeno jako nesprávné, protože sociální pojištění je svou podstatou určeno ke krytí jiných nároků. K podpoře podnikání má stát jiné nástroje. Tento návrh nezískal dostatečnou podporu a byl Parlamentem zamítnut.

Další pokus o změnu zákona o pojistném na sociální zabezpečení byl uskutečněn v roce 1999 dva měsíce po zamítnutí prvního návrhu změn v oblasti sociálního pojištění. Vláda opět navrhla zvýšit sazbu pojistného na důchodové pojištění pro všechny účastníky důchodového pojištění z 26% na 28,4%, a to od 1. července 1999, a dále zvýšit od roku 2000 minimální vyměřovací základ pro OSVČ z 35% tentokrát na 45% z rozdílu mezi příjmy a výdaji dosaženými v kalendářním roce s tím, že roční minimální vyměřovací základ nesmí být nižší než pětinašobek (nyní trojnásobek) částky, do níž se započítává plně příjem pro výpočet důchodu. Dále bylo navrženo zvýšit maximální vyměřovací základ osob samostatně výdělečně činných z 486.000 Kč na 720.000 Kč. Důvody pro zvýšení pojistné sazby a vyměřovacího základu OSVČ byly stejné jako u minulého návrhu. Pokud jde

o maximální hranici ročního vyměřovací základu, která je u OSVČ stanovena částkou 486.000 Kč, tak ta se na rozdíl od minimální hranice vyměřovacího základu (která roste v závislosti na zvyšování tzv. neomezené částky pro výpočet důchodu – tab. č.9) nezvýšila od 1.1.1993. Pro zaměstnance a jejich zaměstnavatele žádná maximální hranice stanovená není. Pokusem o zrovnoprávnění odvodů je zvýšení maximální hranice pro OSVČ na 720.000 Kč. Nově navrhovaná výše maximálního vyměřovacího základu byla stanovena po promítnutí nárůstu cen i mezd. Inflační pohyby znamenaly, že ty skupiny OSVČ, které se nacházely v nejvyšších příjmech, byly čím dál méně zatíženy.

Nyní se zmíním o některých protiargumentech, které vedly Parlament k zamítnutí obou vládou předložených návrhů. Byly označeny za krátkodobé, nesystémové řešení tíživé situace v oblasti sociálního zabezpečení. O změnách v důchodovém pojištění by se mělo hovořit v souvislosti s podobou budoucího modelu penzijního pojištění, kdy bude dosaženo výrazně většinového konsensu. Do té doby by se nemělo připustit zvýšení zátěže poplatníka v systému, o němž nevíme, zda bude efektivní. Důsledkem zvýšení pojistné sazby by byl pokles konkurenceschopnosti domácích podniků, růst mzdových nákladů a zdražení ceny lidské práce. Zaměstnavatelé budou hledat cesty k úsporám především v oblasti mzdových nákladů, a to buď tím způsobem že sníží platy tak, aby objem mzdových prostředků zůstal stejný (zvýšení sazeb by tedy neznamenalo rostoucí příjem do státního rozpočtu), nebo se rozhodne propouštět, což by znamenalo tlak na růst nezaměstnanosti. Zvýšení počtu nezaměstnaných znamená vyplácet více dávek (podpory v nezaměstnanosti, různé sociální dávky), zatížit tím více státní rozpočet a v konečném důsledku se tento krok projeví v dalším požadavku vlády na opětovné zvýšení pojistného. Kriticky je hodnocen i negativní dopad na osoby samostatně výdělečně činné. Navrhované zvýšení by se projevilo zvláště u osob samostatně výdělečně činných s nejnižšími příjmy velmi drasticky, což by vedlo v mnoha případech k ukončení jejich činnosti a opět by to mělo negativní dopad na trh práce a sociální oblast.

Od roku 2004 parlament schválil změnu zvýšit sazbu pojistného na důchodové pojištění z 26% na 28%, a dále snížil sazbu příspěvku na státní politiku zaměstnanosti z 3,6% na 1,6%. Nemocenské pojištění zůstalo nezměněno. Celková sazba ale zůstala stejná ve výši 34%.

V červenci roku 2005 ukončila svoji devítiměsíční práci tzv. Bezděkova komise (podle Vladimíra Bezděka), která měla připravit poklady, návrh na reformu důchodového systému. Touto otázkou se poslední dobou i zabývaly politické strany. V současnosti používá ČR

průběžný systém financování důchodů tzv. PAY-GO. Vybírá pojistné od plátců důchodového pojištění, které je dále používáno k výplatě starobních důchodů. Návrhem na reformu důchodového systému je snížení odvodů důchodového pojištění a využít ji na platbu na soukromé financování zajištění na stáří. Uvedme si příklady návrhů politických stran.

ODS navrhuje zachování průběžného financování PAYG systémem. Z tohoto systému by byl zajištěn minimální rovný důchod ve stejné výši pro každého občana, snížily by se příspěvky občanů do tohoto systému a z uvolněných prostředků by si občan financoval příspěvek na důchod (např. formou penzijního připojištění, životní pojištění, akcie). Počítá se zvýšením hranice odchodu do důchodu na 65 let.

Návrh KDU-ČSL je podobný variantě ODS, ale podmínkou by bylo, aby občané uvolněné prostředky povinně spořili na penzi. Odvod sociálního pojištění by se snížil o 8% ze současných 28% na penzijní pojištění. Zbýlých 20% by bylo odváděno do PAYG systému.

Strana ČSSD považuje průběžné financování za udržitelný systém a chce ho zachovat. Podle nich by se měl každý občan ale dovědět, kolik na důchod odvádí a kolik již naspořil, snaží se o vytvoření tzv. Individuálních účtů v sociální pojišťovně.

KSČM vidí systém jako stabilizovaný na dalších 10-15 let. Důchodovou reformu řeší z pohledu vysoké nezaměstnanosti, kdy ubývá lidí přispívajících do systému. Podstatou je hledání dalších zdrojů. Věková hranice odchodu do důchodu má růst až od roku 2030.

Jako poslední Strana zelených, kteří považují stávající systém za dlouhodobě neudržitelný. Navrhuje snížení z 28% na 25%. Důchod by se měl skládat z minimální garantované částky a části odvozené od výše výdělků, doby pojištění a očekávané doby dožití ve věku odchodu do důchodu. Tři procenta uvolněné ze státního by mohla být investovaná do kapitálového důchodového spoření za předpokladu, že půjdou z vlastních úspor občana. Hranici odchodu do důchodu navrhuje postupně zvyšovat.

Těmito skutečnostmi se zabývala Bezděková komise, která potvrdila po dlouhodobém zkoumání, že žádná s předpokládaných řešení není optimální. Komise navrhuje zvyšování odchodu důchodu. Tento návrh se mi zdá velmi vhodný. Tuto hranici bych posuzovala podle průměrného věku důchodce dle statistického úřadu. V posledních letech se tento věk zvyšuje a podle něho by se i měla brát hranice odchodu. Zvýhodnění žen při odchodu do důchodu podle počtu dětí v současnosti není rovnoprávné. Proto bych navrhovala stejný věk odchodu do důchodu.

Žádný z těchto návrhů ovšem neřeší to, že sníží-li se odvody stávajících plátců do PAY-GO systému, vznikne ještě větší deficit mezi vybraným pojistným a výplatami důchodců. Odvod pojistného by se snížil a mladá generace by spořila rozdíl na penzijní nebo jiné pojištění, ale o tento rozdíl by byl chudší rozpočet na výplatu důchodců. Je nutné i poznamenat, že počet důchodců se bude stále zvyšovat v poměru plátců. Nový systém by bylo potřeba na začátku dotovat příjmy např. z privatizace apod., aby bylo na výplatu stávajících důchodců.

Tab. 4. Vývoj sazeb pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v letech 1993-2006

	období	DP	NP	SPZ	celkem
Pojistné OSVČ - v % z vyměřovacího základu*	1993	27,2	4,8	4	36
	1994-1995	27,2	**4,80	3	35
	1996-2003	26	4,4	3,6	34
	2004-2006	28	4,4	1,6	34
Pojistné zaměstnanců v % z hrubé mzdy	1993	6,8	1,2	1	9
	1994-1995	6,8	1,2	0,75	8,75
	1996-2006	6,5	1,1	0,4	8
Pojistné zaměstnavatelů v % ze zúčtovaných mezd	1993	20,4	3,6	3	27
	1994-1995	20,4	3,6	2,25	26,25
	1996-2003	19,5	3,3	3,2	26

Zdroj: vlastní zpracování

* Vyměřovací základ si OSVČ od roku 1993 stanovují sami, nejméně však 50%(P-V), dále v letech 1993-1995 minimální VZ polovina minimální mzdy a v období 1996-2003 minimálně trojnásobek neomezené částky pro výpočet důchodu. Maximální VZ po celou dobu stanoven ve výši 486.000 Kč.

** Od roku 1994 nemocenské pojištění OSVČ dobrovolné

*** Od roku 2007 nemocenské pojištění zaměstnancům v prvních 14 dnech platí zaměstnavatel

5.3 Příklady výpočtu starobního důchodu

5.3.1 Důchod osoby samostatně výdělečně činné 2006

Rozhodné období, z něhož je vyměřován starobní důchod, bude v budoucnu třicetileté. Tohoto cílového stavu bude dosaženo v roce 2016. V současné době začíná rozhodné ob-

dobí rokem 1986 a v případě, že důchod je přiznáván v průběhu roku 2006 končí rozhodné období rokem 2005. Důchody jsou tedy stanovovány z rozhodného období 1986-2005. V každém dalším kalendářním roce se rozhodné období o jeden rok prodlouží. Vzhledem k tomu, že chci vypočítat pouze ilustrativně výpočtový základ z OSVČ odvádějící po celou dobu samostatné výdělečné činnosti pojistné z vyměřovacího základu (které jsou fiktivně uvedené) ve výši 50%(P-V), rozhodné období stanovím na roky 1986-2005. Při výpočtu dále předpokládám, že OSVČ po 44 letech pojištění při žádosti o důchod v roce 2006 dosáhla důchodového věku (nejedná se tedy ani o předčasný důchod ani o pokračování v pracovním procesu nad dosažení zákonem stanovené věkové hranice pro odchod do starobního důchodu). Přepočtený příjem z výdělečné činnosti je uveden v příloze č. 5.

Výpočet důchodu OSVČ:

1. osobní vyměřovací základ (OVZ):

úhrn ročních vym. základů x 30,4167 (prům. počet dnů v měsíci)

počet dní v rozhodném období - vyloučené doby

$$\frac{4.710.569 \times 30,4167}{7305 - 109} = 19.911 \text{ Kč}$$

2. výpočtový základ (VPZ):

Měsíční příjem OSVČ činí 19.911 Kč.

do 9.100 Kč 100%   zápočet plně ..... 9.100 Kč

do 21.800 Kč 30%   30 % z 10.811 ..... 3.243 Kč

nad 21.800 Kč 10%

$$VPZ = 9.100 + 3.243 = 12.343 \text{ Kč}$$

3. procentní výměra (PV) :

počet roků do nároku x 1,5 % x VPZ (44 roků x 1,5 % = 66 %)

$$PV = 66 \% \text{ ze } 12.343 = 8.147 \text{ Kč}$$

4. základní výměra (ZV) :

$$ZV = 1.470 \text{ Kč}^{12}$$

¹² Nařízením vlády č. 415/2005 Sb. je základní výměra důchodu stanovena na 1.470 Kč.

5. důchod celkem

$$DC = PV + ZV = 8.147 + 1.470 = \mathbf{9.617 \text{ Kč}}$$

5.3.2 Důchod zaměstnance 2006

9.617 korun je vypočtený měsíční starobní důchod pro OSVČ, který byl vypočítán z posledních 20 let pojištění za předpokladu, že tato OSVČ dosáhla 44 let pojištění. Následuje výpočet dávky starobního důchodu pro zaměstnance. Vychází z předpokladu, že se jeho roční příjmy rovnaly příjmům podnikatele z předcházejícího příkladu a jeho vyměřovacím základem pro pojistné na sociální pojištění tedy nebylo 50%(P-V), ale 100%(P-V). Přepočtený příjem z výdělečné činnosti je uveden v příloze č. 6.

Výpočet důchodu zaměstnance:

1. osobní vyměřovací základ (OVZ):

úhrn ročních vym. základů x 30,4167 (prům. počet dnů v měsíci)

počet dní v rozhodném období - vyloučené doby

$$\frac{9.421.138 \times 30,4167}{7305 - 109} = 39.822 \text{ Kč}$$

2. výpočtový základ (VPZ)¹³:

Měsíční příjem zaměstnance činí 39.822 Kč.

do 9.100 Kč 100%	zápočet plně	9.100 Kč
do 21.800 Kč 30%	30 % z 12.700	3.810 Kč
nad 21.800 Kč 10%	10 % z 18.022	1.803 Kč

$$VPZ = 9.100 + 3.810 + 1.803 = 14.713 \text{ Kč}$$

3. procentní výměra (PV) :

počet roků do nároku x 1,5 % x VPZ (44 roků x 1,5 % = 66 %)

$$PV = 66 \% \text{ ze } 14.713 = 9.711 \text{ Kč}$$

4. základní výměra (ZV) :

$$ZV = 1.470 \text{ Kč}$$

¹³ Nařízením vlády č. 414/2005 Sb..

5. důchod celkem

$$DC = PV + ZV = 9.711 + 1.470 = \mathbf{11.181 \text{ Kč}}$$

Výpočtový základ pro starobní důchod u zaměstnance (za dříve uvedených předpokladů) vyšel na 11.181 korun měsíčně. Je to částka o 1.564 korun vyšší než důchod podnikatele. Ten ale zaplatil pojistné ve výši 50 % pojistného odvedeného do systému za zaměstnance. Starobní důchod mu však byl vyměřen ve výši zhruba 86% důchodu zaměstnance (redukční hranice existují i při výpočtu dávek nemocenského pojištění, z toho důvodu i v tomto systému existuje určité přerozdělení). Další věcí nad kterou bychom se mohli pozastavit je, že osoba samostatně výdělečně činná má nižší VPZ, a dostane nižší důchod, ale z ušetřených peněz na sociální pojištění oproti zaměstnancům může platit penzijní připojištění. Tento příklad podává další důkaz redistribuce v rámci systému sociálního pojištění, od zaměstnanců k osobám samostatně výdělečně činným.

5.3.3 Výpočet důchodu OSVČ a zaměstnance na rok 2007

Postup výpočtu výše důchodu pro rok 2007 je stejný jako pro rok 2006, pouze s jinými hodnotami použitých koeficientů. Rozhodné období začíná rokem 1986 a v případě, že důchod je přiznáván v průběhu roku 2007 končí rokem 2006. Důchody jsou tedy stanovovány z rozhodného období 1986-2006. Při výpočtu dále předpokládám, že OSVČ po 44 letech pojištění při žádosti o důchod v roce 2007 dosáhla důchodového věku (nejedná se tedy ani o předčasný důchod ani o pokračování v pracovním procesu nad dosažení zákonem stanovené věkové hranice pro odchod do starobního důchodu). Přepočtený příjem z výdělečné činnosti viz tabulka č. 7,8).

Osoba samostatně výdělečně činná :

1. osobní vyměřovací základ (OVZ):

$$\frac{5.238.457 \times 30,4167}{7670 - 109} = 21.074 \text{ Kč}$$

2. výpočtový základ (VPZ)¹⁴:

do 9.600 Kč 100%	zápočet plně	9.600 Kč
do 23.300 Kč 30%	30 % z 11.474	3. 443 Kč

¹⁴ Nařízením vlády č. 462/2006 Sb..

$$VPZ = 9.600 + 3.443 = 13.043 \text{ Kč}$$

3. procentní výměra (PV) :

počet roků do nároku x 1,5 % x VPZ

$$PV = 66 \% \text{ ze } 13.043 = 8.609 \text{ Kč}$$

4. základní výměra (ZV) :

$$ZV = 1.570 \text{ Kč}^{15}$$

5. důchod celkem

$$DC = PV + ZV = 8.609 + 1.570 = \mathbf{10.179 \text{ Kč}}$$

Zaměstnanci:

1. osobní vyměřovací základ (OVZ):

$$\frac{10.476.914 \times 30,4167}{7670 - 109} = 42.147 \text{ Kč}$$

2. výpočtový základ (VPZ):

do 9.600 Kč 100%	zápočet plně	9.600 Kč
do 23.300 Kč 30%	30 % z 13.700	4.110 Kč
nad 23.300 Kč 10%	10 % z 18.847	1.885 Kč

$$VPZ = 9.600 + 4.110 + 1.885 = 15.595 \text{ Kč}$$

3. procentní výměra (PV) :

počet roků do nároku x 1,5 % x VPZ

$$PV = 66 \% \text{ ze } 15.595 = 10.293 \text{ Kč}$$

4. základní výměra (ZV) :

$$ZV = 1.570 \text{ Kč}$$

5. důchod celkem

$$DC = PV + ZV = 10.293 + 1.570 = \mathbf{11.863 \text{ Kč}}$$

---

¹⁵ Základní výměry důchodů přiznaných po 31.12.2006 činí 1.570 Kč dle nařízení vlády č. 461/2006.

Příjem z výdělečné činnosti u OSVČ se oproti roku 2006 se zvýšil o 527.888 Kč. Starobní důchod v roce 2007 je o 562 Kč vyšší. U zaměstnanců zvýšení činí až 1.055.776 Kč a starobní důchod je o 682 Kč vyšší. Na jedné straně zvýšení důchodu není pro některé občany tak veliké, přesto je lepší volit odchod do důchodu na začátku následujícího roku k 1. lednu. Tím se zvýší až o 7 % oproti odchodu o den dříve, protože se každoročně o tuto hodnotu zvyšují koeficienty přepočtů a 30 % i 10 % hranice pro výpočet VPZ.

5.4 Hodnocení systému

Výsledky rozborů uvedených nejen v této kapitole jednoznačně potvrzují fakt, že postavení osob samostatně výdělečně činných v systému sociálního pojištění je opravdu zvýhodněné vzhledem k ostatním účastníkům.

Mezi další odchylku v úpravě systému sociálního pojištění OSVČ patří existence hranice maximálního vyměřovacího základu ve výši 486.000 korun ročně, 40.500 měsíčně. Tato částka se za čtrnáct let od jejího stanovení nezvýšila. Vzhledem ke každoroční inflaci se její reálná hodnota neustále snižuje. Proto by i zde měl být zaveden mechanismus valorizace, aby výše maximálního vyměřovacího základu nezaostávala za ekonomickým vývojem. Zdá se mi naprosto v pořádku, že je v systému pojištění podnikatelů toto horní omezení zavedeno, protože v případě vysokopříjmových skupin by neexistence maximálního stropu mohla vést k jejich neúměrně vysokým a demotivujícím odvodům pojistného. Nad určitý vyměřovací základ (z něhož se vypočítávají příjmy rozhodné při výpočtu důchodových dávek) by byly díky existenci redukčních hranic poplatníkovi při stanovování procentní výměry starobního důchodu přiznány částky ve výši pouze deseti procent osobního vyměřovacího základu. Tato redukce tedy ospravedlňuje odůvodněnost stanovení maximálního vyměřovacího základu, nevidím však žádný důvod pro tu skutečnost, že žádná takováto hranice není stanovena pro zaměstnance. Čím dál tím větší počet zaměstnanců se díky nominálnímu růstu mezd ocitá svými příjmy nad hranicí 40.500 Kč měsíčně, která však pro ně jako strop pro odvod pojistného stanovena není. Je ale nutno připomenout, že částka 486.000 Kč je maximální hranicí, pokud ji přesahuje 50%(P-V). Jinak řečeno, z příjmů po odpočtu výdajů nad zhruba 972.000 Kč ročně už OSVČ neodvádí pojistné. Omezení od této roční výše mzdy by již pro zaměstnance velký smysl nemělo.

Hlavní příčinou vytváření nerovnováhy mezi platbami OSVČ a zaměstnanců (jejich zaměstnavatelů) je tedy možnost osob samostatně výdělečně činných určit si vyměřovací

základ (samozřejmě v uzavřeném intervalu hranic minimálního a maximálního) ve výši 50% hrubého příjmu.

Jak bylo zmíněno již dříve, důvodem pro zavedení zvýhodněné pozice podnikatelů v systému sociálního pojištění byla především snaha o podporu soukromého podnikání. V posledních deseti letech docházelo k neustálému nárůstu osob samostatně výdělečně činných. Pokud jim možnost omezení účasti v systému povinného sociálního pojištění ulehčila riziko podnikání tím, že ulevila jejich odvodovému zatížení, pak je to v pořádku. Pokud je ale narůstající počet živnostníků způsoben právě tím, že je výhodnější pracovat pro zaměstnavatele jako OSVČ než jako zaměstnanec, ztrácí tato opatření svůj smysl. V § 13 odst. 1 zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. je stanoveno, že právnická nebo fyzická osoba je povinna plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu její činnosti zajišťovat svými zaměstnanci. Běžnými úkoly se zde rozumí zejména úkoly přímo související se zajištěním výroby nebo poskytováním služeb (od 1.1.2007 se ruší zákon o zaměstnanosti a nově bude tato úprava zohledněna v zákoníku práce). Toto ustanovení by mělo klást překážky záměrnému zneužívání zvýhodněného postavení OSVČ, může ale být těžko prokazatelné, že daná činnost vykonávaná pro zaměstnavatele měla mít charakter závislé činnosti (neměla by být vykonávána OSVČ). Pro zaměstnavatele je mnohem výhodnější zaplatit osobě samostatně výdělečně činné za stejné množství a kvalitu práce jako by odvedl zaměstnanec a ušetřit tím mzdové náklady. Z důvodu úspory mzdových nákladů může této osobě vyplatit i vyšší částku, než by přiznal zaměstnanci. OSVČ si své příjmy účtuje sama. Od příjmů odečítá výdaje na jejich dosažení (i zde existuje prostor pro zneužívání systému za situace benevolentních daňových pravidel pro účtování výdajů). Pokud provozuje takový druh výdělečné činnosti, na kterou vynakládá výdaje v minimální výši, může si tato OSVČ uplatnit výdaje paušálně, a to jako výdaje ve výši 50%¹⁶ příjmu. Znamená to, že její (P-V) tvoří v tomto případě 50% příjmů, z nich si ještě odečte zaplacené zálohy na sociální a zdravotní pojištění v daném roce. Z této částky si teprve stanoví padesáti procentní vyměřovací základ a z něj odvede 29,6% na důchodové pojištění (4,4% dobrovolně na nemocenské). Zaměstnavatel za zaměstnance by odvedl ze 100% příjmu 26%, zaměstnanec zaplatí 8%. Suma zaplacená zaměstnancem snižuje jeho daňový základ, stejně tak pojistné zaplacené zaměstnavatelem (mzdový náklad) snižuje zaměstnavateli základ daně pro výpočet daně z příjmu fyzických či právnických osob.

¹⁶ Zdroj: Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb..

Samozřejmě i možnost dobrovolné účasti na nemocenském pojištění je pro OSVČ výhodou. Může se pro ni rozhodnout např. vzhledem k charakteru své profese, tedy vzhledem k zvýšené pravděpodobnosti rizika sociální události (hlavně nemoci, ale i podnikatelka se pravděpodobně nemocensky pojistí pokud očekává, že bude mít v budoucnu děti, jinak by jí nemohla náležet peněžité pomoci v těhotenství a mateřství). Protože existuje i možnost stanovit si vyšší vyměřovací základ než je výše příjmů (až do výše 486.000 korun) jak v důchodovém tak nemocenském pojištění, lze si i dopředu vypočítat, jak vysoké platby do systému budou nejvýhodnější, předpokládá – li poplatník, že nastane určitá sociální situace. Znamená to zaplatit si z takových vyměřovacích základů, aby následně vypočítaná dávka sociálního pojištění byla co nejméně redukována.

6 ZÁVĚR

Během několika posledních let se naplno rozvinula diskuse o potřebě reformy důchodového systému. Byl zaznamenán prohlubující se deficit systému sociálního pojištění, způsobený rostoucím nesouladem mezi příjmy a výdaji důchodového pojištění. Mezi příčiny problémů důchodového systému patří i současná podoba systému sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných. Možnost volby nižšího vyměřovacího základu vede k tomu, že se při solidaritě zakotvené v konstrukci dávek sociálního pojištění OSVČ podílejí na úhradě výdajů na svůj důchod stále méně (podíl OSVČ na celkovém počtu plátců pojistného se postupně zvyšuje). Zvýhodněné postavení bylo zavedeno do systému na počátku transformace jako určitá podpora rozvoje soukromého podnikání. Postupem času se výhody osob samostatně výdělečně činných přehodnocují, projevují se tendence směřující k jejich omezení. Dochází k diskriminaci ostatních účastníků sociálního pojištění, kteří nemají žádnou možnost omezit svou povinnou účast v systému. Zaměstnanci a zaměstnavatelé svými vyššími odvody pojistného dotují osoby samostatně výdělečně činné. Tento nepoměr je třeba odstranit. Důchodový systém v České republice je tvořen převážně prvním pilířem, který je založen na mezigenerační solidaritě a financovaný průběžným způsobem. Možností pro zvýšení odvodů OSVČ do systému sociálního pojištění je několik. Především jde o zvýšení minimálního vyměřovacího základu, který si mohou OSVČ stanovit na úrovni 50% příjmů po odpočtu výdajů, z kterého platí za splnění určitých podmínek povinně pojistné na důchodové pojištění, dobrovolně pojistné na nemocenské pojištění. Dle předešlých výpočtů OSVČ platí méně a hranice 50 % by se v následujících letech ještě mohla o něco zvyšovat. Dále by bylo vhodné zvýšit maximální vyměřovací základ pro odvod pojistného, který zůstává posledních čtrnáct let neměnný ve výši 486.000 Kč ročně. Opatření, které by zvýšilo odvody na sociální pojištění a zároveň velkou vzpruhou, by byla lepší kontrola firem, zda neprovozují „švarc-systém“.

ENGLISH SUMMARY

This work is analyzing the system of social insurance of sole entrepreneurs (SEN). SEN pay premium for pension insurance and state employment policy from an assesment basis, which they choose, but from a minimum amount corresponding to 50 % of the diference between the income and expenditure recorded in a year. The annual amount can't be less than three times the amount up to which that part of the personal assesment basis for calculation the pension is included in full. It can't be also higher than 486.000 crowns. Their sickness insurance is voluntary. The option of choosing a relatively low assesment basis means that SEN are significantly subsidised by employees. It was implemented at the start of economic transformation as support for selfemployment. At present there are tendencies to restrict these advantages. The assesment basis for SEN is so low, that it is partially responsible for the system deficit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] PŘIKRYLOVÁ, H., LUKEŠOVÁ, D. *Abeceda mzdové účetní 2006*. Praha: ANAG,2006. ISBN 80-7263-319-8.
- [2] HEJKAL, T., ŠVÁCHOVÁ, M., PELIKÁNOVÁ, H., TRNKOVÁ, L. *Nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění s komentářem*. Praha: Bova Polygon, 2004. ISBN 80-7273-093-2.
- [3] PELIKÁNOVÁ, H., ŠANTRŮČEK, V. *Důchodové pojištění povinností zaměstnavatele od roku 2005*. Praha: Pragoeduca 2005. ISBN 80-7310-022-3.
- [4] *Zákony 2005-zákoník práce, zákon o mzdě a platu, sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, důchodové pojištění, zdravotní pojištění, bezpečnost při práci*. Český Těšín: Poradce s.r.o.,2005. ISBN 80-7365-025-8.
- [5] *Sociální pojištění 2007, pojistné na sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, důchodové pojištění, penzijní připojištění, organizace a provádění sociálního zabezpečení*. Ostrava: Jiří Motloch-Sagit 2006. ISBN 80-7208-570-0.
- [6] DRBOHLAV, J. *Pojištění na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění v daňových výdajích (nákladech)*. Časopis: účetnictví 1/06. 53s. Svaz účetních 2006.
- [7] DRBOHLAV, J. *Pojištění na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění v daňových výdajích (nákladech)*. Časopis: účetnictví 2/06. 81s. Svaz účetních 2006.
- [8] HEJKAL, T., ŠVÁCHOVÁ, M. *Nemocenské pojištění včetně pojistného na sociální zabezpečení podnikatelů, OSVČ a zaměstnanců malé organizace od roku 1996*. Praha: Pragoeduca, 1996. ISBN 80-85856-33-6.
- [9] DANDOVÁ, E. *OSVČ zdravotní a sociální pojištění*. Časopis Poradce 2007/2. 215s. Český Těšín: Poradce s.r.o. 2006. ISBN 80-7365-208-0.
- [10] *Sociální zabezpečení, nemocenské pojištění*. Časopis 1000 řešení 1/06. 38-65s. Český Těšín: Poradce s.r.o. 2006. ISBN 80-7365-120-3.
- [11] *Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti*. Zákony 2006. Český Těšín: Poradce s.r.o. 2006. ISBN 80-7365-187-4.

[12] *Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Zákony 2006.* Český Těšín: Poradce s.r.o. 2006. ISBN 80-7365-187-4.

[13] www.cssz.cz

[14] www.psp.cz

[15] www.mpsv.cz

SEZNAM PŘÍLOH

Tab.5. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti OSVČ 2006

Tab. 6. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti zaměstnance 2006

Tab. 7. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti OSVČ 2007

Tab. 8. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti zaměstnance 2007

Tab. 9. Vývoj minimální výše příjmu zakládajícího povinnou účast na DP, ročního VZ, plateb pojistného na důchodové a nemocenské pojištění OSVČ od roku 2000 do roku 2006 v závislosti na vývoji 1. redukční hranice pro výpočet důchodu

P I. Evidenční list důchodového pojištění za rok 2005

Tab.5. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti OSVČ 2006

Rok	Příjem z výdělečné činnosti	Vyloučené doby	Koeficient	Přepočtený příjem z výdělečné činnosti
1986	45 851		6,3539	291 333
1987	49 512		6,2237	308 148
1988	45 964		6,0850	279 691
1989	46 585		5,9410	276 761
1990	46 582	33	5,7313	266 975
1991	55 741		4,9665	276 838
1992	58 654	23	4,0553	237 860
1993	65 412		3,2376	211 778
1994	77 597		2,7310	211 917
1995	89 922		2,3046	207 234
1996	100 235		1,9464	195 097
1997	121 222	25	1,7608	213 448
1998	131 258		1,6106	211 404
1999	152 859		1,4882	227 485
2000	168 243	28	1,3961	234 884
2001	172 683		1,2864	222 139
2002	184 368		1,1987	221 002
2003	190 281		1,1231	213 705
2004	192 368		1,0532	202 602
2005	200 268		1,0000	200 268
CELKEM		109		4 710 569

Zdroj: internetové stránky měšec.cz, <http://mesec.cz> + vlastní úprava

Tab. 6. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti zaměstnance 2006

Rok	Příjem z výdělečné činnosti	Vyloučené doby	Koeficient	Přepočtený příjem z výdělečné činnosti
1986	91 702		6,3539	582 665
1987	99 024		6,2237	616 296
1988	91 928		6,0850	559 382
1989	93 170		5,9410	553 523
1990	93 164		5,7313	533 951
1991	111 482		4,9665	553 675
1992	117 308	23	4,0553	475 719
1993	130 824		3,2376	423 556
1994	155 194		2,7310	423 835
1995	179 844		2,3046	414 468
1996	200 470		1,9464	390 195
1997	242 444	25	1,7608	426 895
1998	262 516		1,6106	422 808
1999	305 718		1,4882	454 970
2000	336 486	28	1,3961	469 768
2001	345 366		1,2864	444 279
2002	368 736		1,1987	442 004
2003	380 562		1,1231	427 409
2004	384 736		1,0532	405 204
2005	400 536		1,0000	400 536
CELKEM		109		9 421 138

Zdroj: internetové stránky měsec.cz, <http://mesec.cz> + vlastní úprava

Tab. 7. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti OSVČ 2007

Rok	Příjem z výdělečné činnosti	Vyloučené doby	Koeficient	Přepočtený příjem z výdělečné činnosti
1986	45 851		6,7945	311 535
1987	49 512		6,6553	329 517
1988	45 964		6,5069	299 083
1989	46 585		6,3529	295 950
1990	46 582	33	6,1287	285 487
1991	55 741		5,3109	296 035
1992	58 654	23	4,3365	254 353
1993	65 412		3,4621	226 463
1994	77 597		2,9204	226 614
1995	89 922		2,4644	221 604
1996	100 235		2,0813	208 619
1997	121 222	25	1,8828	228 237
1998	131 258		1,7223	226 066
1999	152 859		1,5914	243 260
2000	168 243	28	1,4929	251 170
2001	172 683		1,3756	237 543
2002	184 368		1,2818	236 323
2003	190 281		1,2010	228 527
2004	192 368		1,1262	216 645
2005	200 268		1,0707	214 427
2006	201 000		1,0000	201 000
CELKEM		109		5 238 457

Zdroj: internetové stránky měšec.cz, <http://mesec.cz> + vlastní úprava

Tab. 8. Přepočtení příjmů z výdělečné činnosti zaměstnance 2007

Rok	Příjem z výdělečné činnosti	Vyloučené doby	Koeficient	Přepočtený příjem z výdělečné činnosti
1986	91 702		6,7945	623 069
1987	99 024		6,6553	659 034
1988	91 928		6,5069	598 166
1989	93 170		6,3529	591 900
1990	93 164	33	6,1287	570 974
1991	111 482		5,3109	592 070
1992	117 308	23	4,3365	508 706
1993	130 824		3,4621	452 926
1994	155 194		2,9204	453 229
1995	179 844		2,4644	443 208
1996	200 470		2,0813	417 238
1997	242 444	25	1,8828	456 474
1998	262 516		1,7223	452 131
1999	305 718		1,5914	486 520
2000	336 486	28	1,4929	502 340
2001	345 366		1,3756	475 085
2002	368 736		1,2818	472 646
2003	380 562		1,2010	457 055
2004	384 736		1,1262	433 290
2005	400 536		1,0707	428 854
2006	402 000		1,0000	402 000
CELKEM		109		10 476 914

Zdroj: internetové stránky měšec.cz, <http://mesec.cz> + vlastní úprava

Tab. 9. Vývoj minimální výše příjmu zakládajícího povinnou účast na DP, ročního VZ, plateb pojistného na důchodové a nemocenské pojištění OSVČ od roku 2000 do roku 2006 v závislosti na vývoji 1. redukční hranice pro výpočet důchodu

ROK	Činnost	OVZ	VZ	Měsíční VZ	Zálohy na DP	Platby na NP
2000		6300	18900	1575	467	70
2001		6600	19800	1650	489	73
2002		7100	21300	1775	526	79
2003		7400	22200	1850	548	82
2004	Hlavní	7500	40416	3368	997	148
	Vedlejší		20208	1684	499	74
2005	Hlavní	8400	48288	4024	1192	178
	Vedlejší		21468	1789	530	79
2006	Hlavní	9100	56508	4709	1394	208
	Vedlejší		22608	1884	558	83

Zdroj: internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí, <http://www.mpsv.cz> +vlastní úprava